

K niektorým aspektom boja s klimatickou zmenou v EÚ v kontexte uplatňovania spoločenskej zodpovednosti*

About some aspects of the combating climate change in the EU in the context of the social responsibility enforcing

Miroslav Mečár - Nadežda Štefková

Abstrakt: *Problematika klimatickej zmeny je vo svete stále aktuálnejšou. Intenzívne v rámci politiky a stratégie sa ňou zaoberá aj Európska únia. Riziko ohľadom klimatickej zmeny sa týka nielen nás, ale aj budúcich generácií. Je potrebné realizovať konkrétne kroky a opatrenia v boji proti klimatickej zmene. Niekoľko rokov sa EÚ angažuje v tejto problematike na vnútornej aj medzinárodnej úrovni. Vykonáva akcie k obmedzeniu skleníkového efektu, emisií a žiada dosiahnutie nasledujúcich cieľov: efektívnejšiu spotrebu menej znečisťujúcej energie, tvorbu čistejšej a vyváženej dopravy, snažiť sa presvedčiť podniky a inštitúcie byť spoločensky zodpovednými a vytvoriť prospešné podmienky k výskumu a inováciám.*

Kľúčové slová: *Klimatická zmena, Boj s klimatickou zmenou, Stratégia a politika EÚ klimatickej zmeny, Spoločenská zodpovednosť, Výskum a inovácie*

Summary: *Problemacity of the climate change is still more valid in the world. European Union is concerned with that within the policy and strategy. Risk about the climate change relate to not just us but to the future generations too. It is necessary to realize the concrete steps and tools in the combating climate change. For several years the European Union has been committed to this problemacy internally and internationally too. The European Union is taking actions to the curb greenhouse, emissions and require to achieve the following objectives: consuming less-polluting energy more efficiently, creating cleaner and more balanced transport, confirming companies to be social responsible for all their activities and create the conducive conditions to research and innovation.*

Key words: *Climate change, Combating climate change, EU climate change strategy and policy, Social responsibility, Research and innovations*

S myšlienkami a procesom boja proti klimatickým zmenám a spoločenskej zodpovednosti je spojená aj globalistika. Podľa J. Kopera od čias russelovsko-einsteinovského manifestu (1955), ktorý politikov upozornil na nevyhnutnosť „myslenia po novom“, osnovy tejto vedeckej disciplíny pomáhali zakladať predovšetkým rôzne mimovládne organizácie, napr. Rímsky klub,

---

* príspevok je čiastkovým výstupom výskumnej úlohy KEGA č. 3/4237/06

v priebehu 70. a 80. rokov 20. storočia. Počiatkom 80. rokov minulého storočia sa nový odbor zdal byť konštituovaný, odlišnosti sa vyskytovali najmä v jeho názve – od globalistiky cez ekofilozofiu až po ekológiu. Súčasný trend jednoznačne smeruje k používaniu pojmu globalistika. Najucelenejšiu definíciu globalistiky ako samostatnej vedeckej disciplíny, z ktorej pri ďalšej analýze skúmanej problematiky vychádzame aj my, poskytujú prístup prezentovaný K. Ivaničkom. Podľa neho sa globalistika formuje ako veda o sústavných a nepretržitých premenách sveta a jeho častí, o striedaní rovnováhy a nerovnováhy v medzinárodných vzťahoch, ako veda o spôsobe manažmentu planéty Zem s cieľom udržania jej komplexnej funkčnosti pre zachovanie života spoločnosti a jej prosperity.¹

Udržateľnosť života a zlepšovanie jeho kvality pre všetkých obyvateľov našej planéty by mala byť výzvou pre všetky krajiny a zoskupenia, ktoré vytvárajú.

Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (UNFCCC) vytvára celkový rámec pre medzivládne úsilie čeliť výzve, akú predstavuje klimatická zmena. Priznáva, že klimatický systém je spoločným bohatstvom a jeho stabilitu môže ovplyvňovať produkcia priemyselných a iných emisií oxidu uhličitého a ostatných skleníkových plynov. Dohovor sa teší takmer univerzálnemu členstvu, doposiaľ ho ratifikovalo 189 štátov sveta. V platnosť vstúpil 21. marca 1994.

Zmluvné strany Dohovoru majú:

- zbierať a zdieľať informácie o emisiách skleníkových plynov, národných politikách a najefektívnejších postupoch
- zaviesť národné stratégie pre adresovanie emisie skleníkových plynov a adaptáciu na očakávané dopady klimatickej zmeny vrátane poskytovania finančnej a technologickej podpory rozvojovým krajinám
- spolupracovať pri príprave na adaptáciu na dopady klimatickej zmeny

Najväčším úspechom Dohovoru, vo svojej podstate všeobecného a flexibilného, je označenie klimatickej zmeny za problém.

Základným cieľom Dohovoru je stabilizácia koncentrácie plynov spôsobujúcich skleníkový efekt v atmosfére "na úrovni, ktorá by zabránila nebezpečnej a antropogénnej interferencii s klimatickým systémom. Takáto úroveň by sa mala dosiahnuť v rámci dostatočnej časovej lehoty, ktorá by umožnila ekosystémom adaptovať sa prirodzeným spôsobom na zmenu klímy, zabezpečiť, aby nebola ohrozená produkcia potravín a umožniť, aby ekonomický rozvoj pokračoval udržateľným spôsobom."

Dohovor od vyspelých krajín vyžaduje presné a pravidelne aktualizované národné inventúry emisií skleníkových plynov. Dohovor kladie v boji proti zmenám klímy najväčšie bremeno na vyspelé industrializované krajiny, pretože tieto predstavujú najväčší zdroj minulých a súčasných emisií skleníkových plynov. Od týchto krajín sa vyžaduje, aby sa v čo najväčšej miere pričínili o znižovanie objemu reziduí vychádzajúcich z komínov a potrubí, a aby v čo najväčšej miere financovali toto úsilie. Zmluvné strany súhlasia brať do úvahy zmenu klímy v sektore poľnohospodárstva, priemyslu, energie, prírodných zdrojov a aktivít týkajúcich sa morského pobrežia. Súhlasia tiež s vypracovaním národných programov pre spomalenie zmeny klímy.

---

¹ Koper, J.: Vôľa veľmocí jako subjektívny faktor globalizácie. FPV a MV UMB, Banská Bystrica, 2004, str. 15.

Dohovor sám seba považuje za "rámcový" dokument, otvorený zmenám a dodatkom, aby boj s globálnym otepľovaním a klimatickou zmenou mohol byť sústredený a efektívny.

Prvým dodatkom k Dohovoru sa stal tzv. Kjótsky protokol prijatý v r. 1997. Vyspelé krajiny pristúpením k Dohovoru v rámci boja proti zmene klímy súhlasia s podporou aktivít zameraných na rozvojové krajiny prostredníctvom poskytovania finančnej podpory nad rámec pomoci, ktorú už týmto krajinám poskytujú. V rámci Dohovoru bol vytvorený systém grantov a pôžičiek, ktorý je riadený Nástrojom pre globálne životné prostredie. Vyspelé krajiny taktiež súhlasia so zdieľaním technológií s menej vyspelými národmi. Hospodársky rozvoj je životne dôležitý pre najchudobnejšie krajiny sveta a pokrok je pre tieto krajiny ťažko dosiahnuteľný aj bez komplikácií spôsobených klimatickou zmenou. Dohovor priznáva, že podiel emisií skleníkových plynov produkovaných rozvojovými krajinami bude rásť, napriek tomu však vyvíja úsilie pomôcť týmto krajinám obmedziť produkciu emisií takými spôsobmi, ktoré ich hospodársky vývoj nebudú brzdiť.

Trvalo celý jeden rok, kým sa členské štáty Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy rozhodli, že Dohovor musí byť rozšírený zmluvou s prísnejšími požiadavkami na zníženie objemu emisií skleníkových plynov. Dohovor nadobudol účinnosť v r. 1994 a do r. 1995 vlády začali jednať o Protokole - medzinárodnej zmluve súvisiacej s už existujúcou zmluvou na jednej strane, ale zároveň zaujímajúcej samostatné miesto na strane druhej. Text Kjótskeho protokolu bol prijatý jednohlasne v r. 1997 a vstúpil v platnosť 16. februára 2005.

Kjótsky protokol z r. 1997 má spoločný cieľ, princípy a inštitúcie ako Dohovor. Protokol však významnou mierou zvyšuje pôsobnosť Dohovoru tým, že zmluvné strany Prílohy I zaväzuje k individuálnemu, právne záväznému cieľu obmedziť alebo znížiť objem produkovaných emisií skleníkových plynov. Závazky vyplývajúce z Protokolu sú záväzné iba pre tie strany Dohovoru, ktoré samostatne pristúpili k Protokolu (ratifikáciou, súhlasom, schválením alebo pristúpením). K dnešnému dňu má Protokol 171 zmluvných strán. Významným znakom Protokolu je skutočnosť, že obsahuje záväzné normy pre emisie skleníkových plynov pre vedúce svetové ekonomiky, ktoré ho prijali. (Závazky pre jednotlivé krajiny sa odlišujú.) Tieto normy sa pre jednotlivé štáty pohybujú v intervale -8 až +10 percent úrovne objemu nimi vyprodukovaných emisií v r. 1990 "s výhľadom znížiť počas záväzného obdobia 2008 až 2012 svoje celkové emisie týchto plynov najmenej o 5 percent pod úroveň emisií v roku 1990". Kompenzáciou za inštitút "záväzných noriem" je skutočnosť, že Protokol je flexibilný v spôsoboch splnenia týchto noriem. Je napr. možné čiastočne kompenzovať produkciu emisií vysádzaním lesov, ktoré pomáhajú odstraňovať oxid uhličitý z atmosféry. Zalesnenie môže byť realizované buď na území vlastného alebo cudzieho štátu. Štáty taktiež môžu financovať zahraničné projekty, výsledkom ktorých bude zníženie emisií skleníkových plynov. Pre tento účel bolo vytvorených niekoľko mechanizmov.

Napríklad využitím Mechanizmu čistého rozvoja môžu industrializované krajiny čiastočne splniť svoje záväzné emisné normy prostredníctvom "kreditov", ktoré majú možnosť získať sponzorovaním projektov na znižovanie emisií skleníkových plynov v rozvojových krajinách.

O konkrétnych prejavoch spoločenskej zodpovednosti sa zvykne hovoriť v troch rovinách - ekonomickej, sociálnej a environmentálnej. Boj proti klimatickým zmenám sa prelína so všetkými rovinami, pridáme ešte aj rovinu politickú. Organizácia spojených národov a Európska únia sa snažia presadiť celosvetové klimatické riešenie. Celosvetové obchodovanie s emisiami by malo nahradiť Kjótsky protokol. Postoj USA ostáva otáznym. Tieto témy boli riešené počas konferencie o klimatických zmenách OSN na Bali. Každý vyspelý štát by sa mal zaviazat' znížiť mieru tvorby emisií CO₂ o 30 % do roku 2020 oproti úrovni z roku 1990. To je spoločná pozícia

ministrov, s ktorou vyjednávali na Bali. O tejto stratégii pre klimatickú konferenciu OSN bolo rozhodnuté na 30. októbri na Rade ministrov.

EÚ navrhuje, aby dohoda o zmene klímy na obdobie po roku 2012 obsahovala osem kľúčových častí:

- Obmedzenie globálneho otepľovania na maximálne 2 °C nad teplotou v období pred industrializáciou. Dodržiavanie týchto limitov si bude vyžadovať zastavenie rastu celkových emisií v priebehu nasledujúcich 10 až 15 rokov a potom do roku 2050 zníženie o najmenej 50 % pod úroveň v roku 1990.
- Prehĺbiť povinné absolútne zníženia emisií v rozvinutých krajinách. EÚ navrhuje, aby rozvinuté krajiny oproti úrovni v roku 1990 spoločne znížili emisie o 30 % do roku 2020 a o 60 - 80 % do roku 2050. Kým sa v tomto dosiahne zhoda, EÚ prijala nezávislý záväzok znížiť do roku 2020 svoje vlastné emisie o najmenej 20 %. S cieľom dosiahnuť to Komisia začiatkom roku 2008 navrhne balík legislatívnych opatrení.
- Spravodlivý a účinný príspevok ostatných krajín, najmä rýchlo sa rozvíjajúcich ekonomík, čo by obmedzilo intenzitu emisií vyplývajúcich z ich hospodárskeho rastu;
- Posilnenie a rozšírenie celosvetového trhu s uhlíkom, aj prostredníctvom inovatívnych a vylepšených flexibilných mechanizmov. Systém obchodovania s emisnými kvótami EÚ (SOEK EÚ) ukázal, že trh s uhlíkom funguje.
- Zvýšená spolupráca vo výskume, rozvoji a zavádzaní čistých technológií, ktoré sú potrebné na zníženie emisií.
- Prehĺbenie úsilia riešiť prispôsobovanie sa zmene klímy. Spolupráca s cieľom venovať sa neželaným vplyvom zmeny klímy si vyžaduje, aby bola posilnená, predovšetkým na pomoc najchudobnejším a najzraniteľnejším krajinám.
- Riešenie emisií z medzinárodnej leteckej a lodnej dopravy. EÚ už diskutuje o zahrnutí leteckej dopravy do SOEK EÚ.
- Zníženie emisií z odlesňovania, ktoré je zodpovedné až za 20 % celkových emisií CO₂.

Diskusie o činnosti proti zmene klímy po roku 2012 sa začali pred dvoma rokmi a EÚ je presvedčená, že teraz je nevyhnutné, aby tento proces prešiel do konkrétnych rokovaní o novej celosvetovej dohode.

Klimatická konferencia v Bali neprinesla výslovný záväzok rozvinutých krajín znížiť emisie o určité percento, Európska únia však môže hovoriť o čiastočnom politickom víťazstve. Dohodnutý rámec globálnych klimatických rokovaní obsahuje zmienku o emisných limitoch i niekoľko ďalších konkrétnych záverov.

Podarilo sa na nich dosiahnuť dohodu o začatí formálnych rokovaní o globálnej klimatickej politike po roku 2012 a dohodnúť takzvanú Cestovnú mapu z Bali.

Globálne klimatické rokovania sa majú uzavrieť do konca roku 2009, aby stihli krajiny výslednú dohodu ratifikovať do 2012, kedy vyprší platnosť Kjótskeho protokolu.

Záver konferencie z Bali sa odvolávajú na vedecké analýzy Medzivládneho panelu OSN pre klimatické zmeny (IPCC), podľa ktorých bude potrebné výrazné zníženie emisií skleníkových plynov, ak chceme zabrániť, aby globálne otepľovanie dosiahlo nebezpečné rozmery. Konferencia prijala dôležité rozhodnutia aj v niekoľkých ďalších otázkach, ako je zastavenie deforestrácie, oživenie fondu pre pomoc rozvojovým krajinám vysporiadať sa s globálnym otepľovaním a pod.

Najkontroverzejším bodom rokovaní bola požiadavka EÚ, aby závery z Bali obsahovali konkrétny záväzok rozvinutých krajín, že znížia o určité množstvo emisie skleníkových plynov. To sa síce nepodarilo dosiahnuť, obsahujú však výslovnú zmienku o Štvrtej hodnotiacej správe (AR4) IPCC. Tá hovorí, že na zníženie emisií bude potrebné zásadné zníženie emisií. Na naliehanie EÚ sa do textu dostala aj zmienka o časti AR4, ktorá dokazuje, že ak sa má globálne otepľovanie obmedziť na nárast o 2°C oproti teplote z predindustriálneho obdobia, rozvinuté krajiny musia do roku 2020 znížiť emisie o 25-40% oproti úrovni z 1990.

Cestovná mapa, ktorá bude základom formálnych rokovaní, inak obsahuje štyri základné línie:

- obmedzovanie otepľovania znížením emisií
- prispôsobenie sa klimatickým zmenám
- iniciatívy pre rozvoj technológie a jej šírenie
- prispôsobenie financií a investícií tak, aby boli schopné podporiť zmiernenie klimatických zmien a prispôsobenie sa im.

Popri rokovaníach o globálnom rámci klimatickej politiky, na ktorých sa bude zúčastňovať všetkých 192 členských krajín Rámcovej konvencie OSN o klimatických zmenách (UNFCCC) bude tiež rokovať 176 krajín, ktoré podpísali a ratifikovali **Kjótsky protokol**. Budú hľadať dohodu o emisných limitoch pre rozvinuté krajiny po roku 2012.

Ďalšie otázky, v ktorých sa podarilo nájsť na Bali dohodu:

- Spôsob riadenia fondu, ktorý má pomôcť rozvojovým krajinám financovať projekty a programy znižovania emisií.
- Dohoda o rámci pre testovanie rozličných spôsobov, ako zabrániť deforestrácii a ničeniu lesa (čo je zdroj asi 20% emisií CO₂).
- Dohoda o vytvorení strategického programu, ktorý má posilniť transfer čistých technológií z rozvinutých do rozvojových krajín.

Rozvojové žiadali, aby priemyselné krajiny uznali svoju hlavnú zodpovednosť za riešenie problému, na vzniku ktorého sa výrazne podieľali vlastným rozvojom v minulosti. Chudobnejšie krajiny sa tiež obávajú, že budú nútené obetovať svoj hospodársky rast v záujme vyčistenia neporiadku, ktorý spôsobil industrializovaný svet. Bohaté krajiny zase majú obavy z prudkého rasu emisií skleníkových plynov v rozvojom svete.

Technologické zmeny si vyžadujú ďalšiu medzinárodnú spoluprácu v oblasti výskumu a technológií. EÚ by mala významne posilniť svoju spoluprácu v oblastiach výskumu a spolupráce s tretími krajinami. Malo by to zahŕňať zavedenie rozsiahlych ukázkových projektov v kľúčových rozvojových krajinách, najmä na zachytávanie a geologické skladovanie uhlíka. Prostredníctvom medzinárodnej spolupráce v oblasti výskumu by sa malo pomôcť pri kvantifikácii regionálnych a miestnych vplyvov klimatickej zmeny, ako aj rozvoji primeraných stratégií adaptácie a zmiernovania následkov. Ďalej by sa v rámci uvedenej spolupráce malo okrem iného riešiť aj vzájomné pôsobenie oceánov a klimatickej zmeny.

Záver

V 2009 sa v Kodani bude konať konferencia OSN o klimatických zmenách, na ktorej sa majú uzavrieť ako rokovania o Rámcovej konvencii OSN o klimatických zmenách UNFCCC, tak aj o Kjótskom protokole po 2012.

Spoločenská zodpovednosť za kvalitu života na zemi by nemala byť len obľúbeným slovom politikov na konferenciách a v ich prejavoch, mala by byť nevyhnutnou súčasťou reálneho každodenného života bez ohľadu na geopolitické pásmo a záujmy.

Literatúra

1. Koper, J.: Vôľa veľmocí ako subjektívny faktor globalizácie. FPV a MV UMB, Banská Bystrica, 2004.
2. Kol.: Spoločensky zodpovedné podnikanie, Nadácia Integra, Bratislava, 2005.
3. Konferenčný seminár Stratégie Connecting: Ako vytvoriť vlastný CSR program. Materiály konferencie, Bratislava, 15. novembra 2006.
4. Komisia európskych spoločností, Oznamenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov, Brusel, 10. január 2007.
5. Komisia: Klimatické zmeny: EÚ víta dohodu o začatí formálnych rokovaní o globálnom klimatickom režime pre obdobie po 2012, Brusel, 15. december 2007.
6. www.europa.eu/rapid/press, „Zmena klímy: na konferencii na Bali sa musia začať rokovania a určiť plán pre novú dohodu OSN“, Brusel, 27. november 2007.
7. www.unis.unvienna.org/unis/sk/thematic_info_climate_change_unfccc.html, Rámcový dohovor OSN o zmene klímy (UNFCCC).
8. www.sme.sk., Na ostrove Bali začína klimatický summit OSN, Bali 3. december 2007
9. www.sme.sk, OSN: Klimatická konferencia na Bali pokračuje aj v sobotu, EÚ ustúpila, Bali, 14. december 2007.
10. Uznesenie Európskeho parlamentu z 31. januára 2008 o výsledkoch konferencie o klimatických zmenách na Bali (COP 13 a COP/MOP 3).
11. www.euroactiv.sk

Kontakty:

Doc. Ing. Miroslav Mečár, CSc.
Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne
Študentská 3
911 01 Trenčín
e-mail: mecar@tnuni.sk

Ing. Nadežda Štefková
Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov
Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne
Študentská 3
911 01 Trenčín
e-mail: nstefkova@tnuni.sk